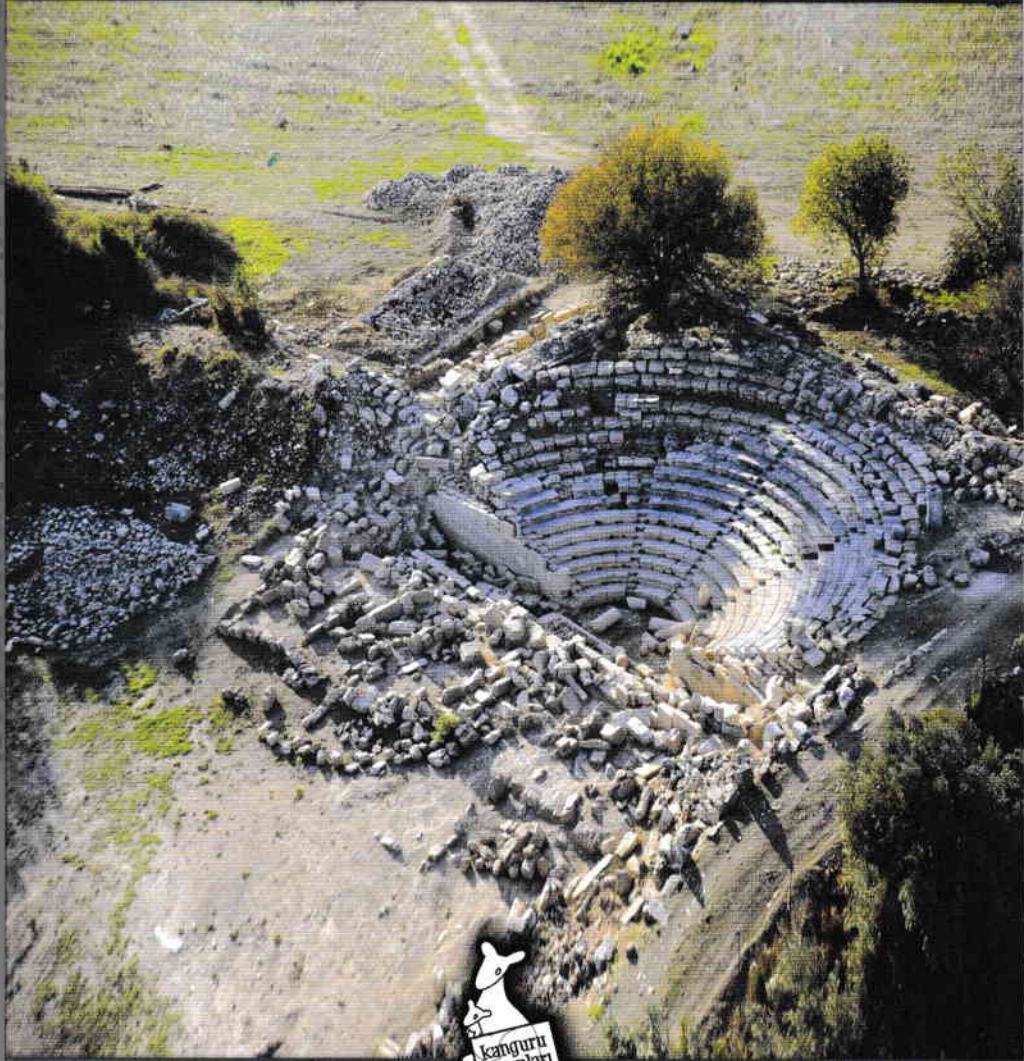

ARKEOLOJİ, MİTOLOJİ VE İNSAN DOĞASI

ARKEOLOJİ, MITOLOJİ VE İNSAN DOĞASI

Editör

Sarp Keskiner

Kanguru Yayınları
Basım: Ocak 2019

ISBN: 978-605-175-203-7
Sertifika No: 16840

Genel Yayın Yönetmeni
Aydın Şimşek

Grafik / Tasarım
Nurgül Gökmen

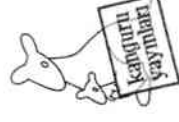
Deşifre
Emine Uyar

Baskı
Ankara Ofset
Büyük Sanayi 1. Cad. Necatibey İş Hanı
Alt Kat No: 93 / 43 - 44
İskitler - Ankara (0312) 384 50 63
Sertifika No: 17937

Kanguru Yayınları
Konur Sokak No: 19/1 Kızılay/ Ankara
0312 419 77 42
asimsek70@hotmail.com
www.kanguruyayinlari.com
bilgi@kanguruyayinlari.com

Teos Yazar Evi Araştırma ve Uygulama Merkezi
Arkeoloji ve Mitoloji Seminerleri
16 Eylül - 19 Kasım 2017

Yayına hazırlayan:
Melih Ergen

ÖNSÖZ YERİNE...

Müstesna bir coğrafyada yaşıyoruz. Bu coğrafyada yaşıyor ve üretiyor olmak, üzerinde oturduğumuz toprakların dünyaya mâl olmuş, binlerce yıl öncesine dayanan birikimine sıkça dönüp bakmayı gerektiriyor.

Daha kuruluşumuzda, Teos Kültür Sanat Derneği olarak yörenin insanını yörenin öz değerleriyle buluşturmayı önceliğe koyacağımızı, gerçekleştireceğimiz sanatsal ve düşünsel kazılar üzerinden kimliğini “bellek mekânı” olarak yeniden yapılandıran Seferihisar coğrafyasına yayılan İon kültürüne tekrar görünürlük kazandıracağımızı söylemiştik. Bugüne dek, “*yerel yönetimler demokrasinin besiyiğidir; sanatsa yerelde demokrasiyi kurup yerleştirmek için en etkili, en insani araçtır*” şiarıyla yürüdük. Sanat ve siyaset felsefesini buluşturan bu perspektifi güçlendirmek adına, geriye kaynak görevi görecek, kalıcı çıktılar bırakmayı önemsiyoruz.

İlk günden bu yana bizden desteğini esirgemeyen Seferihisar Belediye Başkanı sevgili Tunç Soyer’in sayesinde 2017 başından bu yana felsefe, arkeoloji, gastronomi, müzik, sinema, edebiyat, kentsel bellek, yurttaşlık hakkı, sosyal içerme başlıkları altında kırk iki etkinlik düzenledik. Teos Yazar Evi Araştırma ve Uygulama Merkezi’imizde düzenlediğimiz seminer dizisinin doğrudan desifrelerini içeren, mitoloji üzerine altı; arkeoloji üzerine on sunumu barındıran “Arkeoloji, Mitoloji ve İnsan Doğası” kitabına, etkinliklerden üreyen ilk çıktı olması bakımından ayrı önem atfediyoruz. Diğer yandan kitap, İzmir ve periferisinin arkeolojik-mitolojik birikimini birbirine örmesi bakımından özgün bir örnek teşkil ediyor.

Keyifli okumalar diliyoruz.

Melih ERGEN

Teos Kültür Sanat Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

Melih ERGEN / ÖNSÖZ YERİNE.....	4
İnsan Doğası ve Mitoloji	
Akın Aykurt/ İnsan Doğası ve Mitoloji.....	7
Gül Altuna Doyranlı/ Mitosta Kadın Algısı.....	25
Cahit Koççoban/ Anadolu Efsanelerinde Gizli Mitolojik Ögeler.....	33
Prof. Dr. İsmail Gezgin / Apollon ve Kehanetlerinin Mitolojideki Yeri.....	39
Prof. Dr. Nevzat Kaya / Mitolojinin Ötekisi: Dionysos.....	58
Prof. Dr. Recep Meriç / Metropolis Antik Kentinde Ares Kültü.....	69

Tariböncesinden Bugüne İzmir'in Arkeolojik Birikimi

Doç. Dr. Çiler ÇİLİNGİROĞLU / Karaburun Yarımadası'nın Paleolitik ve Epipaleolitik Dönemi.....	75
Yard. Doç. Dr. Zafer DERİN / İzmir'in İlk Sakinleri: Yeşilova Höyüğü.....	80
Yard. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR / Ege Neolitigi ve Ege Gübre Kazısı.....	88
Prof. Dr. Yaşar ERSOY / Klazomenai Kazı ve Yüzey Araştırmaları.....	95
Prof. Dr. Cumhur TANRIVER / Eski Smyrna Kazıları.....	104
Yard. Doç. Dr. Akın ERSOY / Antik Smyrna Kazıları.....	112
Prof. Dr. Musa KADIOĞLU / Antik Teos Kazıları.....	118
Prof. Dr. Ahmet ARSLAN / İonia'da Felsefe ve Düşünce Akımları.....	127
Yrd. Doç. Dr. Ahmet UHRİ/ İonia'da Zeytin ve Uygarlık.....	133
Prof. Dr. Ersin DOĞER / İonia'da Bağcılık ve Şarapçılık.....	138

Yard. Doç. Dr. Zafer DERİN

İzmir'in İlk Sakinleri: Yeşilova Höyüğü

16 Eylül 2017

Prehistorik insanlar dağlarda, tepelerde dolayırken an gelmiş; bir yerlere yerleşme, toplum haline gelme ihtiyacı duymuş. Neden? Çünkü ihtiyaçlar artan nüfusla beraber çeşitlenmeye başlamış, çeşitlenen ihtiyaçları karşılayabilecek üretim potansiyeli de nüfusla doğru orantılı olarak artmış. Yerleşik veya konargöçer topluma dönüşmenin sonucunda tarım ve hayvancılık başlamış; toplumu bir arada tutacak inanç biçimleri kök salmaya koyulmuş.

İzmir'in ilk sakinleri de şüphesiz ki aynı evrelerden geçmiş, geze dolaşa Yeşilova yöresine yerleşmeye karar vermiş. 2003 yılında Bornova'da tamamen tesadüf eseri keşfedilen Yeşilova Höyüğü, bu topraklarda tarih öncesi yerleşim adına en önemli alan olarak kabul görtüyor. İzmir'in ilk sakinleri neden yerleşmek için bu yöreyi tercih etmiş dersiniz, Bornova ovası ırlı ufaklı dereleryle, huzurlu ve yemyeşil otlaklarıyla, alüvyonlu toprağıyla tarımsal üretim ve hayvancılık yapmak için sonsuz imkân sunuyor. İzmir'in sıcak meşhurdur ama Yeşilova tarafı, yazın her döneminde mutlak surette esinti alır. Belkahve geçidi kışın doğudan akan karasal iklim soğuşunu, ovanın kuzeyindeki ve güneyindeki yükseltiler ise diğer soğuk hava dalgalarını engeller. Ova, doğu – batı ekseninde, güneyden azami miktarda faydalandır. Buna karşın Belkahve'nin hemen ardında kalan Kemalpaşa, kışın farklı iklimleri aynı anda yaşar; iklimsel bir dengesizlikten mustariftir.

2005 yılında kazılara başladığımızda alaman etrafı endüstriyel çöplere, evsel atıklarla ve molozlarla doluydu; smırlı bir kısmında düzensiz olarak tarım yapılyordu. İlk bulgular, yerleşimin tarihini 8500 yıl öncesine götürdü; öncül izleri saptamış

olduk. Bu saptama, İzmir'in tarihini değıştirdi. Biz bu bulgulara erişmemişken, kentin tarihi 5000 yıl öncesine dayandırlyordu. Hemen ardından, çevrede başka tarih öncesi yerleşimlerin olduğunu saptadık. Bu saptamalar sürüyor; meselâ geçen aylar içinde Pınarbaşı'nda yeni bir höyük keşfettik. Tespitlerimize göre, Bayraklı ile birlikte, sadece ova içinde konumlu beş prehistorik yerleşim alanı var. Hiç de az değil bu sayı; Anadolu ovalarında höyükleşme oldukça yaygındır ama kent merkezinde böylelerine bir yoğunluğa çok nadir rastlanır. Ovanın sunduğu avantajlar, zamanla birçok toplumu, kültürün bölgeye yerleşmesinde etkili olmuş. Yeşilova'nın ardından, Forum Bornova önünde Yassı Tepe'nin keşfiyle birlikte, alanımızı iyice genişletmeye başladık. Kazılara hâlihazırda iki alanda birden devam ediyoruz. Birde hiç kazınadığımız Bornova Anadolu Lisesi sınırları içinde kalmış İpekli Kuyu var. Çiler hocamızın da sunumunda belirttiğı üzere, M.Ö. 6500 yılları civarında, yani günümüzden 8500 yıl önce bu coğrafyanın topografyası ve jeolojik yapısı çok farklıymış. İstanbul Boğazi henüz açılmış, Çeşme'den Sakız adasına yürüterek geçilebiliyormuş. Yerleşimler de doğal olarak zamanla değışiyor, yer değıştiriyor, büyüyor, küçülüyor ve şekil değıştiriyor. Derelerin, nehirlerin getirdiğı alüvyonlar da yerleşimlerin üzerini katman katman örtüyor. Muhemenlen Anadolu'daki en zor höyük kazılarında biri, çünkü höyük kazacaksanız yüzyeden başlatırsınız ama bizim kazılarda ancak iki metrelik katmanı kaldırdıktan sonra altını kazmak zorundasınız.

Bir ila iki metreyi bulan alüvyon tabakasını kazınca ilk bulgulara ulaşmaya başladık. Saptadığımız kadarıyla onu aşkın sayıda yerleşim katmanından oluşan, geçmişi M.Ö. 5700 ile 5800 yıllarına dayanan, bir süreç yaşamış. Meğerse bizim alan, kalkolitik dönemde iki ayrı yerleşime, Tunç Çağı ve Roma döneminde on küsur yerleşime ev sahipliğı yapmış. Dört buçuk ila beş metrelik bir depozit, bize bu verileri sunuyor. Bu derinlikte bir depozit, bize coğrafi açıdan da epeyi verir sağlıyor. İki metre derinliğin altında bambaşka bir dünya

yatıyor: Evlerin arasından dere yatakları geçiyormuş; sokakların, meydanların olduğu bir plandan bahsediyoruz.

İlk yerleşimi kuranlar, ovaya vardıklarında odun ve bölgede bolca bulunan sazları kullanarak geçici barınaklar tesis etmiş. Geçiciliğin iki sebebi olabilir: Kalkıcı barınak inşa etmeye dair niyetleri olmayabilir ya da ev inşa etmeye yönelik deneyimden yoksun olabilirler. Yanmış tabanlara ve saz kalmıntlarına çok sık rastlıyoruz. Somrakî evlerde, alanda kalkıcı olmaya karar verdiklerinde, mimariyi geliştirmeye başladıklarını görüyoruz. Bu gelişimin artan nüfusla ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğunu düşünüyoruz. Üst katmanların bize söylediğine göre, yuvarlak formda inşa ettikleri konutlarda taş temel kullanmaya başlıyorlar, bu konutların bazılarında pişirme ocakları hatta taş atölyeleri kuruyorlar. Ele geçirdiğimiz kemikler, kemik işleme atölyelerinin varlığını teyit ediyor. Başlarda benimsedikleri iki metrekarelik barınma alanlarını, dörtgen plana geçerek, neredeyse yedi metrekareye çıkarıyorlar. Duvar yapımında malzeme olarak çamur öne çıkmaya başlıyor. Bu mimari gelişim aşaması, M.Ö. 6000 ile 5700 yılları arasında denk geliyor. 5700 itibarıyla yüz metrekarelik, boyu on metreyi bulan yapıların sayısı artmaya başlıyor: Her evde ocak ve fırın var; ayrıca evlerin arasına birer metre ara bırakılması, bize hane halkının özel alanı gözetmeye başladığını söylüyor. Fark ettiğimiz üzere, bu arkaik kenttsel plandan anlayışı, Çatalhöyük'tekinden oldukça farklı bir yönde ilerlemiş. Aynı dönemde kazılmaya başlanan Ulucak'ta, bitişik nizamda bir planlama anlayışı göze çarpıyor. İlk İzmirlielerin bile özgürlüğüne, bireyselliğine ne kadar düşkün olduğunu görüyor musunuz? Ayrıca konumlandıkları yöreden denizi direkt olarak göremiyorlar fakat denizle ilişkilerini olabildiğince yakın tutmaya çalışıyorlar.

Evlerin dışında küçük kamusal alanlar bırakmışlar, ev aralarından sokak düzeni çatmışlar. Burayı bugün imara açsanız ne sokakları belli olur, ne kamusal alanı... Önüne gelen kafasına ve zevkine göre bir bina inşa etmeye kalkar. Oysa ilk Yeşilovalılar, 8500 yıl önce iyi kötü bir düzen tutmayı gözet-

miş. Aynı dönemde Çatalhöyük'te kurulan yapıların dantallarının düz olduğunu biliyoruz. Bu açıdan bızınkiler, kendilerine has bir çatı mimarisini benimsemiş. Bu kanaate yeni ele geçirdiğimiz bulguların ışığında varıyoruz. Bir kazı çalışmasında ele geçirilen ve antik Yunan tapınaklarını andıran çatılı küçük ev modeli, acaba bir oyuncak mıydı yoksa dini törenlerde kullanılan bir adak objesi miydi? Bunu henüz bilemiyoruz. Tarım ve hayvancılık için kullanılan gereçlerin yanı sıra taşı ve kemikli işleyerek, gündelik hayata yarayan pek çok gereç ürettimşler. Ege kıyılarında bulunan serpanlin yataklarından faydalanarak baltalar yapmışlar ki bu baltaları savaş aleti olarak görmüyoruz; daha ziyade deri işlemek için kullanıldıklarını düşünüyoruz. İlginçtir, savasa yönelik üretilmiş bir araca gerece hiç rastlanmadık. Elbette ki öldürmeye yönelik ok uçları karşınıza çıkıyor ama bu uçların daha ziyade hayvan avlamaya yaradığını anlıyoruz. Bu yüzden, ilk İzmirlielerin özgür ve barışçıl olduğunu rahatça iddia edebiliriz. Buğday, arpa öğütülmeye yarayan taşlar, bize ekmeğin üretimini işaret ediyor. Çakmak taşından veya obsidyenden ürettikleri kesici, delici uçların Meis adasından veya Denizli civarından, Çatalca'dan geldiğini anlıyoruz. Demek ki oldukça uzak bölgelerle, takasa dayalı bir ekonomik alışveriş düzeni kurmuşlar. Bu ilişkiyi ticaret olarak nitelendirmek mümkün değil çünkü kâr amacı güdüp gütmediklerini bilemiyoruz. Diğer yandan, uzak coğrafyalarla yaptıkları alışverişler kültürlerini derinden etkilemiş olmalı.

Çanak çömlek meselesi, başlı başına bir başlık teşkil ediyor: Pişmiş kilden gereçlerin ve kapların üretildiği, içinde fırının barındıran bir mekân daha yeni saptadık. Çanak ve çömlerlerin üzerine aidiyeti bildirmek adına parmak izlerini basmışlar; hem çocukların hem kadınların parmak izine rastlıyoruz. Hatta geçenlerde yapılan bir incelemede, bu objelerin üzerinde teksitil izleri bulduk. Demek ki kil gereci bir teksitile sarıp muhafaza etmeye çalışmışlar. Renklerde pembe ve kırmızı, formda yumuşak kadınsı hatlar baskın; ortada keskin hatlı bir estetik olmadığına göre gayet tatlı, huzurlu, barışçıl,

zevklı bir toplumdur olarak yaşam sürdürdüklerini varsayabiliriz. Yerleşim kurnmaktan üretime uzanan silsilenin muazzam bir örgütlenmeye ihtiyaç duyduğunu, bu silsilenin ancak ortada medeniyet varsa süregittiğini unutmayalım. Ortaya çıkardığımız birçok baskılı mühür, organizasyonel yeteneğin ulaştığı mertebeyi simgeliyor. Labirent, en yaygın motif olarak benimsenmiş. Bu motifin menderesin kıvrımlarını sembolize ettiğini öne sürebiliriz. Bu sene ele geçirdiğimiz çeşitli tür mühürlerini ise muhtemelen ham hamurun üzerine baskı yapmak için kullanmışlar; ekmeği başka bir malla takas etmek için bir reysel markalar yaratmış olabileceklere inanıyoruz.

İnançlarına gelince, her neolitik toplumdur geçeri olan doğunu, çoğalmayı, bereketi, iyi yaşamı, ölümü öne koymuşlar. Figürinlerin ve çanak çömleklerin üzerindeki kabartmalara bakarak, ana tanrıca kültürün baskın varlığını kolayca izleyebiliriz. Çeşitli formlarda tasarımları sıs eşyalarını üretirken deniz kabuklarından, hayvan kemiklerinden, seramikten veya taştan faydalanmışlar. Kemizi gerçekten çok yetkin biçimde işleyebiliyorlar; bulduğumuz küçük heykelticikler, bu toplumsal becerinin yetkinlik derecesini gösteriyor. Dokumacılık da çok yaygın çünkü hayvancılık ileri düzeyde seyretiliyor. Farklı boyutlarda imâl etiketleri tezgâhları çeşitli türlerde tekstil ürünlerini dokumak için kullanmışlar. Mutfaqları da alabildiğine çeşitli; batıda kıyıya yakın konumlanmış her prehistorik toplumda olduğu gibi deniz ürünlerini sıkça tüketiyorlar. Kum midyesi yani 'aquadis', muhtemelen en çok tercih ettikleri deniz ürünü çünkü bunları sığ ve kumsal Bornova sahilinden toplamak isten sayılmaz. Şimdilerde ekonomik değeri yüksek 'aquadis'in hasadı Mardinlilerden, İzmir Mutfağı ile özdeşleşmiş siyah midyenin hasadı ise Diyarbakırlılardan soruluyor. Bu hasatlara yılın belli aylarında Nardere ve Karşıyaka sahilinde rasılayabilirsiniz. Yani ilk İznitiler, ağzının tadını biliyormuş. Bugün Ege adalarında ve Kuzezy Ege bölgesinde mübadiller tarafından zevkle tüketilen salyangoza da oldukça düşkün oldukları ortaya çıkıyor. Neolitik kapların birinde salyangoz tanelerine rasıladık. Bulgulara bakarsak, av

hayvanları da möntden eksik kalmıyor; yabani sığra, kızıl geyge, yaban domuzuna ait kalıntılar var. Keçi ve koyun kalıntıları ise evcilleştirme aşamasının çoktan geçilmiş olduğuna işaret ediyor. Bu hayvanların kabartmalarına kimi zaman çanak çömleklerin üzerinde rasıtlıyoruz fakat kabartmalarda kendine yer bulmuş bir başka hayvan var ki bugün adını duyan çok şaşırıyor: Siyah Anadolu panteri. Panther motifi, Çatalhöyük başta olmak üzere çoğu Anadolu höyüğünde karşımıza çıkıyor ama bu kutsal hayvanın izine tarih öncesinin İzmirinde tesadüf etmek, gerçekten çok etkileyici. Böylelikle İzmir'in bir başka tabiat gerçeğine kazıdan ulaştığımız oluyoruz. Gerçi 1950 yıllarına kadar İzmir ve civarında onlarca panterin katledildiğini biliyoruz. Meselâ Sökenin meşhur avcısı Mantolu Hasan, tek başına on beş panterin canını almış. Doldurulmuş iki adet örneği de Tabiat Tarihi Müzesi'nde sergileniyor. Yeri gelmişken, hayvanat bahçemizin eceliyle özel meşhur panteri Zoza'yı ammadan geçmeyelim.

Yüzey araştırmaları pek parlak gitmiyor çünkü iskânın getirdiği tahribat çok yoğun. İşin en kolay yolu, 1923 ve 1925 tarihli eski haritalara başvurmak. Bu haritalar üzerinde görünen Yassı Tepe'ye bir bakalım dedik ve Yeşilova'nın yerini saptamış olduk. İlk ziyaretimizde alanın yeni başlamış villa inşaatlarının işgali altında olduğunu tespit ettik ve zorlu çabaların sonucunda imarı durdurup, bölgeyi koruma altına aldık. 2010 yılında, arkeolojik alanın çağdaş Yeşilova'nın sınırlarını aşmışım, hâta tarih öncesi dönemin Yassı Tepe'ye doğru uzandığını fark ettik. Bu tabii ki çok kritik bir bulguydu ve imarla ilgili problemlerin sıkça yaşandığı bir alanı böylesine geniş biçimde tanımlamak, koruma altına alabilmek, önümüze sayısız engel çıkardı. Yüzeyin beş on santim altında Troia ile çağdaş bir yerleşimin kalıntılarına ulaştık. Alan, tıpkı Troia gibi on yerleşim katmanını üst üste barındırıyordu. Son derece sağlam duran bu alanı Batı Anadolu'nun en yoğun buluntu sunan yerleşim alanı olarak tarif edebiliriz. Bakanlık daha en baştan kamulaştırmadan kazınayacağımızın altını çizdi. Bunun üzerine başka bir formül bulmaya çalıştık: Madem yollar

kamunun, halkın malıdır; işe yolları kazmakla başladık. Orta-ya çıktı ki bu yerleşimin geçmişi, günümüzden beş bin yıl öncesine gidiyor. Ardından, bin yıl öncesine ait bir yerleşimin izleri belirdi. İşin ilginç yanı, savaşı ve feodal yapının izlerini barındıran bu yerleşim de gayet düzenli kurulmuş. Bir yandan ortada konumlu geniş avlu alışıklığının sürdürülmesi diğer yandan ince, uzun bölünmüş mekânlardan oluşmuş. Çalışmalar da, oldukça yüksek duvarlara sahip bazı mekânları da ortaya çıkarmaya başladı. Her mekânın içinde üç taban var ve her tabanın üzerinde yüzlerce kap, buluntu yatıyor. En azından bu buluntuları gelecek kuşaklara sağlamak aktarabilmek amacıyla bu alanı çatıyla koruma altına aldık. Şimdi, en son katlardan birini koruyarak diğer alanları kazıyoruz. Amacımız, bir iki sene içerisinde projesini tamamlayıp alandaki yaşamı detaylı bir biçimde yanıtlayacak sergiyi açmak, yürüyüş yollarını tamamlamak. İki de yapı ayağa kaldırdığımızdır ki ziyaretçiler, Tunç Çağı'na ait bir yerleşimi hakıyla algılayabilsin.

M.Ö. 2800 civarında bir depremle yıkıldığını tahmin ettiğimiz bu yerleşimden kalan gömülü küplerin, çanak çömleğin potansiyelinden eminiz. Yüzlerce kabı restore ediyoruz. Neolitikten kalan bulguların aksine üç ayaklı kaplardan boyuzlu kaplara uzanan bir skalada, gayet savaşırlı bir ruh ile karşı karşıyayız. Dinsel kapların yanı sıra geçen yıl bulduğumuz on santimlik, beş bin yıllık kap, muhtemelen koltuk altı esansı ihtiva ediyordu. Buradan, dönemin kadınlarının öz bakıma ve kozmetiğe düşkün olduğu sonucunu çıkartabiliriz. Bildiğiniz üzere Bornova, yarı-kin tarihe kadar misket üzümlüyle ünlü bir yöreydi. Yeri gelmişken, bu üzümlü Fransız muskatına ismini vermiş olduğunu hatırlatayım. Bu üzümlü cinsi, olasılıkla Avrupa'ya M.Ö. 7. ve 5. yüzyıllar süresince, Phokai (Foça) üzerinden ulaştı. Geçen yıl, bu konuyu kısmen de olsa aydınlatılacak çok değerli bir başka bulguya ulaştık: Kimi kapların dibinde çok miktarda üzümlü çekirdeği ele geçirdik. Sonraları sadece çekirdeklere değil, üzümlü çöplüğe ve kuru kabuklarına da ulaşma imkânımız oldu.

Neolitik dönemde ölümleri ne yaptıklarını bilemiyoruz, olasılıkla dışarıya bir yere götüüp burakıyorlardı çünkü yerleşim alanı içinde mezarlık görevi görmüş bir alan bulunmuyor. Buna karşın, Tunç Çağı'nda kilden bir muhafazaya koydukları, cenin pozisyonuna getirdikleri cenazelerini evin yakınına defnettiklerini biliyoruz.

Prehistorik alanları gezdimmek. Ephesos'u (Selçuk), Milletos'u (Didim) veya Pergamon'u (Bergama) gezdimmeye benzemiyor. Ziyaretçilere çok etkileyici ve ikna edici bir atmosfer yaratmanız gerekiyor ki bu atmosferi yaratmak, muazzam bir proje hazırlığı gerektiriyor. Üzerine çok tütüz bir biçimde çalıştığımız Yeşilova projesi 2010 yılında Bornova Belediyesi tarafından onaylanınca, Mimarlar Odası başkanının katılımıyla değerlendirme jürimizi oluşturduk ve bir yarışma açtık. Temeli 2012 yılında atılan ziyaretçi kompleksimiz, 2014 yılında hizmete girdi. Yaklaşık on beş milyon dolara mal olan bu yatırımı Bornova Belediyesi tek başına karşıladı. Türkiye'de bir başka benzeri bulunmuyor, bunu övünçle söylüyoruz çünkü kazı alanlarının hemen yanındaki bu kompleks, alanlarla ilgili bilgileri yerinde vermekle kalmıyor; müzesiyle, konferans salonuyla, kütüphanesiyle, sergi ve atölye alanlarıyla, kafeteryasıyla ziyaretçilere bütünlüklü bir deneyim sunuyor. Kompleksin hemen arkasında kazı evimiz var; işin mutfağını yerinde inceleyebiliyoruz. Aynı anda birçok arkeolog çalışıyor, rehberler ziyaretçilere eşlik ediyor. Çocuk ziyaretçiler kazı alanlarını, kazı evini ve müzeyi dolaştıktan sonra, prehistorik dönemin kıyafetlerine bürünüp, yerleşimdeki yaşamı birebir tecrübe ediyor. Hepinizi bu benzersiz mekânı ziyaret etmeye çağırıyoruz.